

Verkondiging 20 november 2022 – Psalm 23

Inleiding

Enkele weken geleden gingen mijn vrouw en ik samen naar de uitvaart van de vader van een vriend van ons toe. Onderweg haalden wij herinneringen op aan hem. Daar viel mij iets aan op. Veel van die herinneringen hebben de vorm van 'weet je nog'. Weet je nog dat wij met hem uit eten zijn geweest? Weet je nog dat hij in de kerk was bij...? Je roept gebeurtenissen in gedachten die voor de ander bekend zijn, die hij of zij ook weet.

Zo zijn er bij een uitvaarten ook vaak vaste verhalen over de overledene, verhalen die de meeste aanwezigen wel kennen. Toch worden ze opnieuw verteld, omdat juist in dat vertrouwde, gedeelde verhaal troost schuilt. Daarin komt iemand naar voren zoals hij of zij was. Hoe diegene bekend was bij de mensen.

Niet altijd heeft het ophalen van herinneringen de vorm van 'weet je nog'. Soms kan iemand over een overledene iets vertellen waar je niet van wist. Die verhalen kun je ook goed doen: ze kunnen het beeld dat je van iemand hebt, verrijken.

Het is in de lijn van die vaste verhalen, van 'weet je nog?' dat ik vandaag gekozen heb voor Psalm 23. Het is een heel bekend lied. Een psalm die ook vaak gebruikt wordt bij een uitvaart. Ooit vertelde een collega dat hij in een week drie rouwdiensten had geleid, allemaal rond dit lied 'De Heer is mijn herder, het ontbreekt mij aan niets.'

Vertrouwen en twijfel

Dat dit lied velen aanspreekt, komt door het warme beeld dat erin van God geschetst wordt: de HEER die voor je zorgt, bij je is. In welke omstandigheid dan ook: 'Al gaat mijn weg door een donker dal, ik vrees geen gevaar, want U bent bij mij, uw stok en uw staf, zij geven mij moed.' Waardoor dit lied denk ik ook raakt, is de persoonlijke toon. Steeds wordt er gesproken van de ik-persoon: de HEER is mijn herder. Geen grote uitspraak over ons of allen.

Dat warme, vertrouwensvolle beeld van God hoeft niet voor herkenning te zorgen. Het kan ook een heel ander gevoel oproepen, van ongemak: is het wel zo, dat God zo zorgzaam is? Is dat beeld niet veel te positief? Waar de een zich in tijden van verdriet gedragen voelt door Gods aanwezigheid, kan een ander juist vooral Zijn afwezigheid ervaren, dat je afvraagt: waarom gebeurt mij dit? Waar is God?

Dat gevoel zit niet in deze psalm, maar komt wel tot spreken in Psalm 22. Het is bijzonder hoe die liederen op elkaar volgen. Voorafgaand aan het vertrouwen van Psalm 23 zijn er de donkere tonen van Psalm 22. Ook in dat lied zit ook een heel bekende regel. Het is Jezus, hangend aan het kruis, die Psalm 22 aanhaalt: 'Mijn God, mijn God, waarom hebt U mij verlaten?' In psalm 22 gaat verder met: 'U blijft ver weg en redt mij niet, / ook al schreeuw ik het uit.' Het is verlatenheid die erin doorklinkt, God die verdwenen lijkt te zijn. Niet kan of wil antwoorden. Een hemel die koper is.

Ook dat gevoel heeft een plaats in het geloof. Het kan een strijd zijn, een niet-weten, een niet-voelen en psalm 22 geeft ruimte aan die kant van het leven, van het geloof.

Psalm 22 bestaat niet enkel uit dat donkere geluid, uit die klachten. Je vindt er ook hoopvolle stukken. Het leven wordt daar getekend met z'n verschillende kanten: van vragen en vertrouwen, van dankbaarheid en het diepe verdriet. Psalm 23 staat in dat opzicht veelmeer op een been, het been van het vertrouwen, van Gods nabijheid, van Zijn blijvende zorg.

God als herder

Die zorg van God tekent de schrijver met beelden, zoals met het beeld van een herder. Herders die met een schaapskudden rondtrekken, zijn in onze tijd een zeldzaamheid; er bestaan nog maar enkele daarvan. De mens van toen zag het zo voor zich: een herders die op weg was met zijn schapen op zoek naar gras en water. Steeds weer trekkend van de ene naar een andere plek. De schrijver ervaart God als zo zorgend voor hem, steeds weer nieuwe kracht gevend.

Waar de herders met zijn kudde voor ons niet alledaags zijn, kunnen we wel weer gemakkelijk een beeld maken van het gevaar dat zo'n kudde liep. Sinds de komst van de wolf in Nederland weten wij wat een roofdier voor schapen betekent: dreiging, onheil! God wordt dan in dit lied getekend als iemand die opkomt voor zijn mensen, zoals een herder zijn stok en staf gebruikt om roofdieren op afstand te houden.

God als gastheer

De herder is niet het enige beeld dat de dichter voor God gebruikt. Hij blijkt daar toch niet alles mee te kunnen zeggen. Tegen het einde van de psalm wordt dat beeld ingewisseld voor dat van een gastheer: 'U nodigt mij aan tafel/ voor het oog van de vijand,/ U zalft mijn hoofd met olie,/ mijn beker vloeit over.' De HEER als een vriend die de tafel voor je dekt, waar je welkom weet. Waar je jezelf mag zijn. Iemand die op je wacht.

Waarschijnlijk komt het door de uitvaarten waarbij dit lied geklonken heeft, dat ik het laatste deel van het lied met dat beeld van de gastheer ben gaan betrekken op het leven na de dood. Het zit ook wel wat in de woorden: 'Ik verblijf in het huis van de HEEER, tot in lengte van dagen.' Dat zit voor mij in je bij God geborgen bent, altijd, ook voor bij de grens van het leven. Dat je ook dan mag verkeren in Zijn licht.

Een bekend lied, dat is psalm 23. Met een vertrouwd beeld wordt God getekend, zorgzaam als een herder, gastvrij als een gastheer. Als iemand bij wie je veilig bent. Daarmee wordt niet alles gezegd; geloven kent ook de kant van twijfel en vragen.

Goede en mindere herinneringen

Vertrouwde, bekende herinneringen, het kan zomaar gebeuren dat die bij ons naar boven komen als wij straks de namen horen van hen die ons dit jaar zijn ontvallen. Als die rij van namen in onze gedachten wordt aangevuld. Dat je de neiging voelt om degene naast je aan te stoten en te zeggen: 'Weet je nog? Weet je nog hoe wij ooit dat en dat hebben gedaan? Dat hij of zij die opmerking maakte?'

Als bij het klinken van die naam, bij de gedachte aan die ander warme, goede herinneringen naar boven komen, is dat iets heel kostbaars. Als je weer het goede, de warmte, de liefde voelt die er was en is. Het zijn die herinneringen zijn die ons moed geven om te leven. Nieuwe kracht.

Het klinken van een naam, de gedachte aan iemand, kan ons ook herinneren aan de pijn die er was en die ook weer voelbaar maken. Een mens bestaat met z'n kracht en zijn zwaktes, met de dingen die hij goed doet en waar hij faalt. De zwakte van hem of haar kunnen wij blijvend voelen, van een vader of moeder die tekortschoot in zijn of haar liefde, die zich verloor in zijn of haar machteloosheid. Die in de keuze voor de een de ander tekort deed. Meestal was het geen kwade wil en waren zij zelfs geraakt door het leven. Ook dan doet het pijn.

In de gedachtenis van hen kunnen en mogen die verschillende herinneringen er zijn. Is er plaats voor de wisselende gevoelens. Beide kanten kunnen aan bod komen.

God die ons aanvaardt

Voor mij biedt de kerk, het geloof de ruimte om aan iemand terug te denken zonder een kant van hem of haar weg te poetsen: de kwade of de goede. Dat hangt samen met hoe God naar ons kijkt. Dat is volgens psalm 23 niet hard, dat een mens langs een maatstaf wordt gelegd. Het beeld van God is dat van zorgzaamheid en gastvrijheid. Dat God voor ons zorgdraagt, ook in onze kwetsbaarheid, voor ons met onze donkere kanten.

Dat geloof is in mijn ogen iets voor de levenden en de doden. Dat God hen die ons ontvallen zijn, met hun kracht en hun zwaktes, in zijn goedheid en trouw blijft herinneren. Dat Hij hun naam bewaart. Dat zij geborgen zijn in Zijn licht, in Zijn stilte. God zorgt ook voor hen. Die gedachte, dat geloof kan ons troosten.

Onze zorg

Een ander die voor ons zorgt... dat is er ook voor de levenden. Dat wij voor een ander zorgdragen in zijn of haar verdriet, dat iemand voor ons zorgt. Dat kan door het blijven noemen van de overledenen. Dat wij de herinneren blijven delen. 'Weet je nog...' Toch nog een keer dat bekende verhaal ophalen.

Het geloof leeft van het vertrouwen dat de Eeuwige om ons denkt, ons nabij is, voor ons zorgt. Hij ons nieuwe kracht geeft. 'Al gaat mijn weg door een donker dal, ik vrees geen gevaar, want U bent bij mij.' Dat gevoel kan soms aangevochten worden alsof de hemel de koper is, wij vooral Zijn afwezigheid voelen, het niet weten Toch spreken wij het geloof en de hoop uit dat de Heer mijn herder is. Dat Hij zijn nabijheid toont en zal tonen, in onze pijn en ons verdriet.

Tot slot

Een bekend, vertrouwd verhaal, het doet soms goed om juist dat te delen: daarin kan iemand naar voren komen zoals hij of zij was. Psalm 23, het is dat bekende lied met een beeld van God als herder. Dat dit bekende, vertrouwde verhaal met zijn beelden ons goed mag doen.

Amen

